

HEALTH, DISEASE, HEALTH MANAGEMENT AND ELECTRONIC HEALTH⁶

Prof. Ognyan Hadzhiyski, MD, PhD, DMSc

Department of Medical and Clinical Diagnostic Activities,

University of Ruse “Angel Kanchev”

Tel.: 0888 420219

E-mail: hadjiiski@yahoo.com

***Abstract:** The concepts of health are considered as complete physical, mental or social well-being of the individual, and not only the absence of disease or infirmity. There are four dimensions to health: physical, mental, mental, emotional, social and spiritual health. Attention is paid to health risk factors, health education and culture. The disease is also commented on as a process that goes through several stages. The creation of a new policy in the field of social medicine and health management is defined as a priority task in the strategic development of Bulgarian healthcare and the need for health managers who master new technologies of management and regulation of healthcare processes, prepared for the challenges of the dynamically emerging health services market. The tasks of the health manager and the need for a new e-health for a comprehensive approach to solving health problems and preserving the health of the nation are noted.*

***Keywords:** health, disease, health risk factors, e-health*

ВЪВЕДЕНИЕ

Здравето на населението е статистическо понятие, което се характеризира комплексно от демографските показатели – раждаемост, смъртност, ниво на физическо развитие, заболяемост, средна продължителност на живота.

Според СЗО – „Здравето е пълно физическо, психическо или социално благополучие на индивида, а не само липсата на болест или недъг”.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Заболяването е динамичен процес, който преминава през стадии на:

- възникване,
- протичане,
- лечение,
- излекуване.

Познаването на естествения ход на заболяването е фундаментално за откриване на най-ефективните подходи за успешното прекъсване или промяна на болестния процес за пациента, за семейството или общността.

Болестта е периода през който протича процеса на заболяването и отразява нарушаване на една или повече жизнено, социални и психични функции на организма. Изходът е:

- пълно излекуване (здраве);
- хронификация на болестта;
- трайно увреждане на организма (трайна неработоспособност – инвалидизация);
- смърт.

Различават се следните измерения на здравето:

⁶ Докладът е представен на научна сесия на 29 октомври 2021 в секция МКДД с оригинално заглавие на български език: ЗДРАВЕ, БОЛЕСТ, ЗДРАВЕН МЕНИДЖМЪНТ И ЕЛЕКТРОННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

- Физическо здраве – правилно функциониране на организма и неговите системи и органи;
- Психично здраве, състои се от:
 - ✓ умствено здраве – способността за ясно, логично мислене;
 - ✓ емоционално здраве – способността за разпознаване и изразяване на чувствата по подходящ начин; умение за справяне със стреса, напрежението, депресията и страха.
- Социално здраве – способността за поддържане на адекватни релации между хората и изпълнение на социалните роли;
- Духовно здраве – при някои хора е свързано с вярванията и религиозните практики, при други се отнася до поддържането на вътрешно спокойствие.

Едни от най-важните и точни показатели за равнището на здравното състояние на населението са заболяемост и болестност: общо, по видове заболявания, възрасто-полови и професионални групи. Съществуващите математикостатистически методи позволяват наличните реални данни да бъдат анализирани, за да се обективизират тези процеси. Равнището, динамиката и интензитета на заболяемостта във всичките ѝ измерения и характеристики зависят и се обуславят от множество фактори, като медицинските са само един от тях, който не винаги е водещ и определящ (Panayotov K. et al, 2014).

Рискови фактори за здравето са признаци или елементи от жизнената среда на човека, които създават условна вероятност за възникване на заболявания. При наличие на някои от рисковите фактори у едни или други личности могат да се сформират така наречените рискови групи или групи с повишен риск за заболяване (Zaharieva K., 2014. p.38).

Върху личното и общественото здраве влияние оказват рисковите фактори:

- Ендогенни – това са фактори, които са формирани в самия организъм и са израз на неговата биология. Тези фактори могат да бъдат означавани като наследени, генетични, хромозомни аномалии /синдром на Даун/; нарушения в един ген; придобити нарушения – карцином, захарен диабет, глаукома, психични разстройства и др.
- Екзогенни – фактори на обкръжаващата среда – природни (механични, химически, физически) и социални (обществено битови и професионално трудови);
- Поведенчески – свързани с начина на живот – хранене, вредни навици, стрес, редуване на труд и почивка и т.н. (Mladenova S., 2009).

Решаваща роля за здравното състояние на индивида и популацията имат рисковите фактори и по специално начина на живот, в частност поведенческите рискови фактори- тютюнопушене, системна консумация на алкохол, вредни хранителни навици и други (Zaharieva K., 2014. p.41).

Здравно възпитание - това е целенасочен педагогически процес за формиране и развитие на здравната култура на личността и обществото, която да обезпечи високо равнище на физическото и психическо здраве в индивидуален и социален план (Zlatareva, Al. & Kazak, S., 2016). Това е част от общата култура и е съставена от следните компоненти:

- здравно съзнание (познавателно и ценностно);
- здравни потребности;
- интереси и навици;
- здравно поведение.

При формиране на здравното възпитание Е. Желева отчита и въздействието на многото и разнопосочни фактори, като: семейството, училищната и вузовската институция, приятелските общности, неправителствените организации, медиите и църквата. Здравното възпитание като специфична медико-педагогическа дейност има за цел да повиши здравната култура на населението и да постигне здравословен стил на живот у тях. Целта е превенция на заболяванията и здравните рискове, мотивиране на хората за здравословен начин на живот (Zheleva, E. 2013).

Създаването на нова политика в областта на социалната медицина и здравния мениджмънт е приоритетна задача в стратегическото развитие на българското здравеопазване

(Ivanov, 2016). Днес са необходими здравни мениджъри, които владеят нови технологии на управление и регулиране на процесите в здравеопазването, подготвени за предизвикателствата на динамично формиращия се пазар на здравни услуги (Borisova, B. & Yaneva R. 2014). Задачите на здравния мениджър са:

- Стратегическо управление и планиране;
- Оперативно управление;
- Координация и комуникации;
- Контрол;
- Научноизследователска дейност.

В българската здравна система липсва действащо електронно досие на пациента, електронна рецепта и възможност за дистанционен преизбор на личен лекар чрез електронен формуляр. Няма и възможност за директен обмен на медицинска информация между изпълнителните на медицински услуги, както и между тях и НЗОК. Предизвикателствата, пред които е изправена здравната система са:

- разработване на общи стандарти на здравните продукти, системи и услуги;
- разрешаване на проблемите с безопасността и сигурността на ниво технологии и човешки ресурси; законодателно уреждане на Електронното здравеопазване и защита на личната информация (Slavchev, S. & Borisova, B. 2015);
- осигуряване на мобилност на пациентите;
- разпространение на добрите практики;
- промяна в начина на мислене и действие на здравните;
- специалисти в отношението им към работата и пациентите;
- С цел задоволяване на потребностите на населението е необходимо:
- да се посрещат очакванията на населението и да се подобряват условията за взаимодействие между пациентите и здравните специалисти;
- да се подобрява здравето на населението и прякото му ангажиране с отговорност за собственото му здраве;
- постигане на високо качество на здравно обслужване на населението, зависещо от наличната за всеки гражданин здравно-медицинска и осигурителна информация и достъпа до нея от страна на изпълнителите на медицински услуги.

Анализът на състоянието и развитието на лечебните заведения (област Русе) показва стабилност в държавните и общинските заведения, които запазват броя си и показват тенденция за редуциране на легловия си фонд при запазване на показателите за дейността си. При частните лечебни заведения за извънболнична и болнична медицинска помощ се наблюдава промяна в броя им за отделните години (Panayotov K. & Vichev, 2014)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Здравето е сложна категория, която представлява единството между биологични, психологични и социални качества. Те се развиват като процес във времето и пространството под влиянието на фактори от външната среда, както и на вътрешно присъщите на всеки индивид. Здравето отразява свойствата на индивида да се интегрира в общността и се изразява и измерва с постигнатото качество на живот.

REFERENCES

Borisova, B. & Yaneva R. (2014) The health manager as a leader - the role of communication culture. Central Medical Library - MU Sofia (*Оригинално заглавие: Борисова Б., Янева, Р., 2014. Здравният мениджър като лидер – роля на комуникационната култура. Централна медицинска библиотека, МУ – София.*)

Ivanov (2016) Nature and role of health culture in modern public health, E. / E. (Central Medical Library, MU Sofia (*Оригинално заглавие: Иванов. 2016. Същност и роля на здравната култура в съвременното обществено здраве. Централна медицинска библиотека, МУ – София.*)

Mladenova S., (2009). Health Education, Sofia, p.36 (**Оригинално заглавие:** Младенова С., 2009. Здравно образование, София, стр.36)

Panayotov K. & Vichev, (2014) Material resources and economic parameters of the health system in Rousse district, UNIVERSITY OF RUSSIA, volume 53, series 8.3 (**Оригинално заглавие:** Панайотов К., Вичев, 2014. Материални ресурси и икономически параметри на здравната система в област Русе, НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ, том 53)

Panayotov K. et al (2014) Health status of the population in Rousse district for the period 1996-2013. Status and trends, UNIVERSITY OF RUSSIA, volume 53 (**Оригинално заглавие:** Панайотов К. И др, 2014. Здравен статус на населението в област Русе за периода 1996-2013 г. Състояние и тенденции, НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ, том 53)

Zaharieva K., (2014). Skills for a healthy lifestyle. Mediateh, Pleven, p. 38.41. (**Оригинално заглавие:** Захариева К., 2014. Умения за здравословен начин на живот. Медиатех, стр 38,41)

Zheleva, E. (2013), *Nursing and obstetric care. Philosophical aspects*. EX-PRESS-Gabrovo. (**Оригинално заглавие:** Желева, Е., 2013, Сестрински и акушерски грижи. Философски аспекти. ЕКС-ПРЕС-Габрово).

Zlatareva, Al . & Kazak, C. (2016) Right to health and universal health coverage / Tch. Central Medical Library, MU Sofia (**Оригинално заглавие:** Златарева Ал., Казак Ч., 2016. Право на здраве и универсално здравно покритие. Централна медицинска библиотека, МУ – София.)

Slavchev, S. & Borisova, B. (2015) Unresolved methodological problems in quality management in healthcare. Central Medical Library, MU Sofia (**Оригинално заглавие:** Славчев, С., Борисова Б. 2015. Нерешени методологични проблеми в мениджмънта на качеството в здравеопазването. Централна медицинска библиотека, МУ – София.)